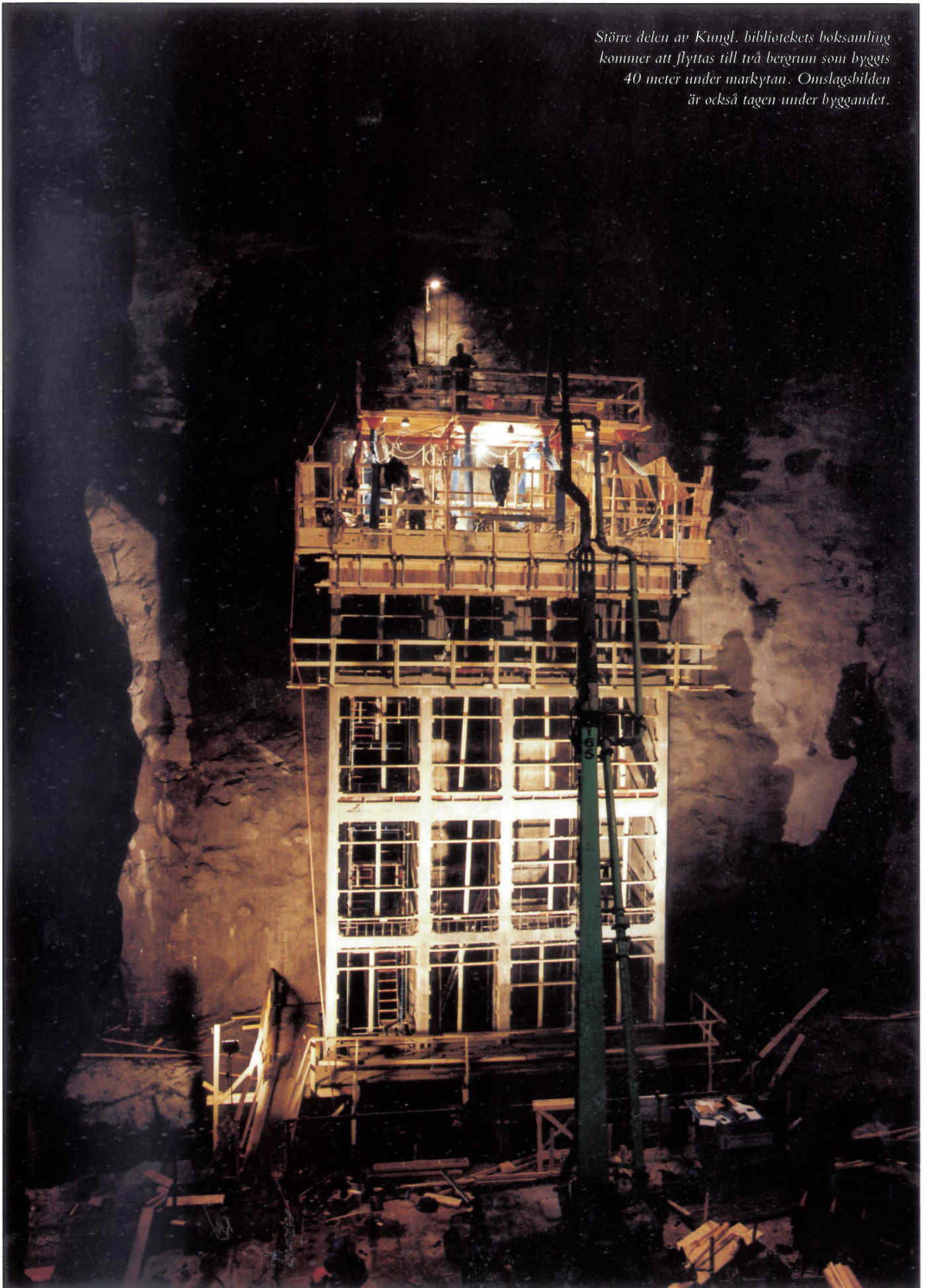

Större delen av Kungl. bibliotekets boksamling kommer att flyttas till trä berggrunn som byggs 40 meter under markytan. Omslagsbilden är också tagen under byggandet.

Bokrikehus åt trångbott nationalbibliotek

”Det är den trettonde maj 1875 i Stockholm. Jag ser mig ännu i Kungliga biblioteket, som intar en hel flygel i Stockholms slott, i den stora salen med paneling av bok, som mörknat med tiden likt en väl inrökt sjöskumspipa. Det väldiga rummet, smyckat med rokokolister, med girlander, kedjor och sköldemärken, omgivet av ett galleri med toskanska kolonnetter i höjd med en övre våning, öppnar sig gapande som ett svalg framför mina fötter och ger mig förnimmelsen av en jättehjärna, där de försvunna släkternas tankar ordnas i fack.”

Så börjar August Strindbergs ”En dåres försvarstal”. Det väldiga rummet är bibliotekssalen i Kungliga slottets nordöstra flygel, som togs i bruk 1796. Den inreddes efter ritningar som överintendenten Carl Johan Cronstedt gjort redan på 1750-talet. Fram till 1877 var salen hjärtat i Kungliga biblioteket. I dag finns där Bernadottebiblioteket.

Kungliga biblioteket – som är Sveriges nationalbibliotek – har sitt ursprung i Vasakungarnas boksamlingar. Den äldsta förteckningen över kungligt bokinnehav upprättades 1568. När biblioteket 1595 fick lokaler i Stockholms slott till-sattes en ”Regiae Majestatis bibliothecae custos” och 1611 utnäm-

des den förste kunglige bibliotekarien. Biblioteket fick 1661 lagstadgad rätt till tryckleveranser och sedan dess har varje tryckeri varit tvunget att lämna minst ett exemplar av varje tryck till KB.

Ständigt trångbott

När slottet Tre Kronor brann 1697 förstördes bibliotekslokalerna och böckerna fick magasineras på annat håll i staden. Först 1724 kunde böckerna packas upp och bli tillgängliga för allmänheten, till en början i Bondeska palatset vid Riddarhus-torget och sedan i Per Brahes hus på Helgeandsholmen. År 1768 flyttade biblioteket till det nya slottet för att bli kvar där i drygt hundra år.

Boksamlingen ökade givetvis hela tiden. Sedan ny tryckteknik och nya tillverkningsmetoder för papper vid mitten av 1800-talet gjorde det möjligt att massproducera böcker, ökade bokfloden dramatiskt.

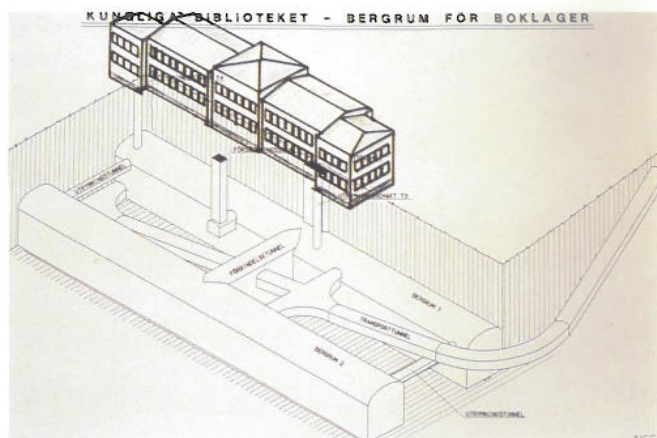
De två bokmagasinen under KB är 5 våningar höga, 19 meter breda och 150 meter långa.

Ganska snart var det uppenbart att Kungl. biblioteket måste ha en egen byggnad och 1870 beviljade riksdagen anslag till ett nytt bibliotek i Humlegården.

Grundstenen till den nya byggnaden, vars arkitekt var F G A Dahl, lades år 1871 och på hösten 1877 kunde inflyttningen börja. Biblioteket öppnades för allmänheten den 2 januari 1878.

Nya KB i Humlegården byggdes för en samling om 200 000 volymer vilket ursprungligen verkade mycket. Man hade dock underskattat floden av tryck och redan vid inflyttningen var det nya huset i stort sett fullt.

Ett stycke in på 1900-talet var biblioteket överfullt och ett förslag till en stor tillbyggnad utarbetades

Stora bibliotekssalen i Stockholms slotts nordöstra flygel. Fram till 1878 var den centralrummet i Kungliga biblioteket. Här finns nu Bernadottebiblioteket. Copyright: Kungl. Husgerådskammaren. Fotograf: Alexis Daflos.

1920 av arkitekten Axel Anderberg men av detta utfördes bara två flyglar, en vid vardera gaveln. Samtidigt genomfördes ombyggnader i den ursprungliga byggnaden.

Under 1950-talet var lokalsituationen på nytt ytterst besvärlig och en generalplan för bibliotekets lokaler utarbetades på uppdrag av Byggnadsstyrelsen av arkitekt Carl Hampus Bergman. Planen som genomfördes 1956–71 gick i stort sett ut på att fördubbla utrymmena genom att utnyttja den befintliga byggnaden effektivare och genom att bygga ett underjordiskt bokmagasin.

Böcker i berget

Strax efter det att ombyggnaden var klar aktualiserades lokalfrågan på nytt

och 1975–76 togs den upp till behandling av Byggnadsstyrelsen. Under 1980-talet diskuterades länge hur biblioteket skulle kunna utökas utan att de kulturskyddade delarna av det gamla huset skadades och utan att Humlegården förstördes.

Slutligen valdes en lösning där merparten av boksamlingen flyttades till två

bergrum 40 meter under marknivån medan arbetslokaler och lokaler för allmänheten inreddes i det gamla huset.

Den s.k Djävulsbibeln tillhör KBs mest omtalade verk.

Projekteringen började 1987 av Kåbe Arkitekter HB som är ett konsortium bestående av BSK Arkitekter AB och Jan Henriksson Arkitektkontor.

År 1991 började arbetena med bergrummen på uppdrag av dåvarande Byggnadsstyrelsen. Statens fastighetsverk övertog ansvaret för projektet den 1 oktober 1993. Det första bokmagasinet, en fem våningar hög, 150 meter lång och 18 meter bred betongbyggnad inne i berget, stod färdigt 1994 och i slutet av november började flyttningen av böckerna. Det andra magasinet blev klart under sommaren i år.

I början av 1995 påbörjades ombyggnaden av annexet – det gamla underjordiska bokmagasinet – till publika utrymmen med bland annat läsesal, utställningshall och en hörsal. Under sommaren startade ombyggnaden av själva bibliotekshuset. Fasaden, läsesalen och entrén är skyddade på grund av sina kulturhistoriska värden och i arbetena ingår bland annat att återställa entrén till sitt ursprungliga utseende. Våren 1997 ska det nya biblioteket stå klart.

Fyra konstnärer

Till ombyggnaden hör också den konstnärliga utsmyckningen. Statens konstråd har engagerat fyra konstnärer för denna.

Sivert Lindblom ansvarar för den konstnärliga gestaltningen av området utanför huvudentrén. Det ska bli en öppen plats för människor att mötas på. Planen framför byggnaden ska höjas och smyckas med lyktor och bronsurnor.

Einar Höste sköter utformningen vid nordfasaden där det blir en rutmönstrad terrassering med gräs och grönska. Nivåskillnaderna vid glaslanterninen ovanför annexet markeras med gatsten av granit.

Harald Lyth gör två glasmålningar för informationshallen och Nils G Stenqvist arbetar med interiören i annexet, där bland annat en fem meter lång gobeläng i blå toner ska placeras.

Staffan Nilsson

Nya naturreservat i hela landet

Cirka 1,2 miljoner hektar värdefull mark runt om i landet överförs från Statens fastighetsverk till Naturvårdsverket.

Det framgår av ett avtal mellan myndigheterna som nu ska godkännas av regeringen.

Överenskommelsen innebär att 1,2 miljoner hektar mark skyddas som naturreservat eller nationalpark i 14 län. En femtedel av marken är produktiv skogsmark.

Områdena lämnades kvar i statlig ägo när Domänverket bolagiserades 1992 och har sedan dess förvaltats av Statens fastighetsverk.

En arbetsgrupp har fram till nu utrett hur förvaltningen ska skötas i fortsättningen. Utredningen är nu klar och innebär att en rad värdefulla områden i landet får ett ökat skydd.

Några av dem är: Granlandet i Norrbotten, Smalaken i Västerbotten, Gammtratten i Västernorrland, Öjsjömyren i Jämtland, Färnebofjärden i Västmanland, Vargaberget i Örebro län, Tovhulta Stormosse i Sörmland, Dumme mosse i Jönkö-

pings län, Kärngölsområden i Kronobergs län och Skäralid i Skåne.

Permanent skydd

Arbetsgruppen har kommit fram till att områdena nedanför odlingsgränsen och renbetesfjällen ska förvaltas av Naturvårdsverket och få ett permanent skydd. Det handlar om 56 markområden på drygt 100 000 hektar, varav hälften är produktiv skogsmark. Enligt avtalet kommer Fastighetsverket att förvalta nuvarande och framtida naturreservat (bland annat de fjällnära domänreservaten) ovanför odlingsgränsen i Norrbotten och Västerbotten samt på renbetesfjällen i Jämtland.

Förutom dessa områden förvaltar Fastighetsverket mer än en halv miljon hektar produktiv skogsmark där det i dag bedrivs skogsbruk.

Avtalet innebär även att de fjällnära domänreservat som ligger kvar i Fastighetsverket kan skyddas som naturreservat, utan att man behöver skjuta till extra naturvårdspengar. Dessa naturreservat ska ha bildats senast 1998.

